

Oikeusministeriölle ja valtiovarainministeriölle

Työryhmän ehdotus yleislainsäädännöksi automaattisen päätöksenteon käyttöönoton edellytyksistä

Valtiovarainministeriö on 30.3.2021 asettanut julkisen hallinnon tietojärjestelmiä koskevan yleislainsäädännön tarkistamista valmistelevan työryhmän ajalle 1.4.2021-30.9.2022. Työryhmän tehtävänä on ollut 1) arvioida hallinnon tietojärjestelmien kehittämiseen ja käyttöön liittyvän yleislainsäädännön ajantasaisuus erityisesti ottamalla huomioon automaattiseen päätöksentekoon, tekoälyn hyödyntämiseen sekä tietojärjestelmien tietoturvallisuuden varmistamiseen liittyvät sääntelytarpeet; sekä 2) laatia lakiehdotukset tietojärjestelmien kehittämistä ja käyttöä koskevaksi yleislainsäädännöksi, jolla mahdollistetaan tietoturallinen automaattinen päätöksenteko hallinnon tietojärjestelmissä ja muussa hallintoautomaatiikassa hallinnon palvelutuotannossa ottamalla huomioon hyvän hallinnon, oikeusturvan, virkavastuun ja muut hallinnon toimintaan kohdistuvat vaatimukset sekä tekoälyn käyttöönottoon liittyvät eettiset kysymykset.

Sääntelytarpeiden osalta työryhmä on laatinut arviomuistion, joka on julkaistu 11.10.2021 (Valtiovarainministeriön julkaisuja 54:2021). Työryhmä on sen jälkeen laatinut oheiset ehdotukset automaattisen päätöksenteon käyttöönoton edellytyksiä koskevaksi yleislainsäädännöksi. Ehdotukset on tarkoitettu osaksi hallituksen esityksen luonnosta, joka sisältäisi ehdotukset automaattisen päätöksenteon ja hallintoautomaatiikan mahdollistavaksi yleislainsäädännöksi.

Työryhmän ehdotus sisältää muutoksia hallintolakiin (434/2003), julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettuun lakiin (906/2019, tiedonhallintalaki) ja digitaalisten palveluiden tarjoamisesta annettuun lakiin (306/2019, digipalvelulaki). Hallintolain osalta ehdotetaan yleisen tiedottamisvelvollisuuden sisällyttämistä hallintolain sijaan tiedonhallintalakiin sekä velvoitetta antaa asianosaiselle automaattisen ratkaisun perusteena olleet tiedot, kun asiassa ei anneta kirjallista hallintopäätöstä. Tiedonhallintalain osalta ehdotetaan automaattisen päätöksenteon käyttöönoton edellytyksiä koskevaa 6 a lukua sekä ehdotuksista johtuvia teknisluonteisia muutoksia 3 §:ään ja 26 §:ään.

Lisäksi työryhmä ehdottaa tiedonhallintalakiin lisättäväksi uutta 13 a §:ää, joka koskee normaaliolojen varautumiseen liittyviä velvollisuuksia. Työryhmän mielestä tämä on tarpeellista paitsi automaattisessa päätöksenteossa, mutta myös muussa viranomaistoiminnassa normaalioloissa tapahtuviin häiriöihin, jotta viranomainen voi hoitaa laissa säädetyt tehtävänsä asianmukaisesti. Automaattinen päätöksenteko korostaa viranomaisen varautumisvelvollisuutta, koska automaatiassa tapahtuvat häiriöt voivat pahimmillaan johtaa siihen, että viranomainen ei voi hoitaa keskeisiä tehtäviään. Tästä syystä viranomaiselle tulisi olla säädettynä selkeä toimintavelvollisuus varautua normaalioloissa tapahtuviin häiriötilanteisiin.

Viranomaiset ovat ottaneet käyttöön laajasti digitaalisissa palveluissaan palveluautomaatiota, jonka tarkoituksena on neuvontavelvollisuuden toteuttaminen. Tällaiselta palveluautomaatiolta puuttuu lainsäädännöllinen pohja ja suoja sääntely, ja toisaalta niillä on läheinen sidos automaattisen päätöksenteon

käyttöön viranomaisen toiminnassa. Tästä syystä työryhmä pitää tarpeellisena, että osana sääntelykokonaisuutta myös palveluautomaation käytön edellytyksistä säädettäisiin samassa yhteydessä. Tästä syystä työryhmä ehdottaa digipalvelulakiin uutta 6 a §:ää, jolla selkeytettäisiin oikeustilaa ja osaltaan rajoitettaisiin palveluautomaation käyttöä siten, että viranomaiset eivät voisi käyttää täysin autonomista palveluautomaatiota digitaalisissa palveluissaan neuvontatarkoituksessa. Tällainen tekoälyn käyttöön liittyvä sääntely on tällä hetkellä Euroopan unionin toimielimissä käsittelyssä, joten työryhmä ei näe mahdolliseksi lähteä ratkaisemaan tähän liittyviä sääntelykysymyksiä kansallisesti. Lisäksi tällaiseen neuvonnan toteuttamiseen liittyy vahingonkorvausoikeudellisia kysymyksiä, joita arvioidaan oikeusministeriön hankkeessa erikseen.

Työryhmä luovuttaa tänään ehdotuksensa oikeusministeriölle ja valtiovarainministeriölle. Työryhmä pyytää oikeusministeriötä sisällyttämään työryhmän ehdotukset hallituksen esitykseen ja pyytämään niistä lausuntoa osana sitä. Työryhmä on valmis tukemaan oikeusministeriötä ja valtiovarainministeriötä esityksen jatkovalmistelussa.

Työryhmän puheenjohtaja

Tomi Voutilainen

Työryhmän varapuheenjohtaja

Tommi Oikarinen

Työryhmän jäsenet

Johanna Erkkilä	Mikko Hakuli	Hanna Helinko
Mikko Huuskonen	Mervi Kuittinen	Laura Lassila
Miska Lautiainen	Timo-Ville Nieminen	Ida Sulin
Risto Suominen	Niklas Vainio	
Ari Vähä-Erkkilä	Outi Äyräs-Blumberg	